

संस्कृत सामान्यम् ।

उपशास्त्री I

21-12-2020

classmate

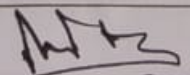
Date _____

Page _____

अनिवार्यपत्रम् ।

संस्कृतानुवादम् कुरुत ।

1. पढाई में आलस्य मत करो → स्वाच्छयायात् मा प्रमद ।
2. सूर्यास्त होने पर लड़के मैदान से दूर गए →
(अस्तं गते) सूर्यास्ते बालकाः क्षेत्रात् गृहं गतवन्तः ।
सूर्यास्ते बालकैः क्षेत्रात् गृहं गतम् ।
3. मेरे वर्ग में पन्द्रह छात्र पढ़ते हैं → मम कक्षायां पञ्चदश छात्राः
पठन्ति ।
4. राम के साथ सीता भी वन गई → रामेण सह सीताऽपि वनं
गतवती । रामेण सह सीता अपि वनं गता ।
रामेण सह सीतया अपि वनं गतम् ।
5. तुमने कब पुस्तक पढ़ी? → त्वं कदा पुस्तकं अपठः ?
त्वं कदा पुस्तकं पठितवान् ? त्वया कदा पुस्तकं पठितम् ?
6. उन सब में नरेन्द्र मेधावी है → तेषां तेषु वा नरेन्द्रः मेधावी अस्ति ।
7. काशी गंगा के किनारे है → काशी गङ्गातटे (अवस्थिता) अस्ति ।
8. काशी में विश्ववि० है → काश्यां विश्वविद्यालयः अस्ति ।
9. वह चावल से भात पकाती (बनाती) है → सा तण्डुलान्
ओदनं पचति ।
10. किसान गाँव से बैल ले जाता है → कृषकः ग्रामात् अजां नयति ।
11. बवाला गाय से दूध दुहता है → गोपः गां दुग्धं दोग्धि ।
गोपः गोः दुग्धं दोग्धि ।
12. बलि से पृथ्वी की याचना करता है - बलेः बलिं वा
मिधत्ते (याचते) वयुधाम् ।

21-12-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, (सं. प्राचार्य)
रा० उ० सं० महावि० सुखसेना, पूर्णियाँ

संस्कृतसुवादि कुछ →

1. मैं पुस्तक पढता हूँ - (कर्तृवाच्ये) → अहं पुस्तकं पठामि ।
2. मेरे द्वारा पुस्तक पढी जाती है - (कर्मवाच्ये) → मया पुस्तकं पठ्यते ।
3. वह चन्द्रमा को देखता है - सः चन्द्रं पश्यति ।
4. उसके द्वारा चन्द्रमा देखा जाता है - तेन चन्द्रः दृश्यते ।
5. मैं घर जाता हूँ - अहं गृहं गच्छामि ।
6. मुझसे घर को जाया जाता है - मया गृहं गम्यते ।
7. हमलोग मिठाई खाते हैं - वयं मिष्ठानं खादामः ।
8. हमलोगों से मिठाई खाई जाती है - अस्मानिः मिष्ठानं खाद्यते ।
9. लड़के फल खाते हैं - ^① बालकाः ^② फलानि खादन्ति ।
10. लड़कों से (के द्वारा) फल खाया जाता है - ^③ बालकेः ^① फलानि खाद्यन्ते ।

कर्तृवाच्यस्य वाक्ये कर्तरि प्रथमाविभक्तिः भवति ।
 अनुक्ते कर्मणि द्वितीया विभक्तिः भवति, क्रिया कर्तृपदानुसारेण भवति ।
 यथा → रामः पुस्तकं पठति । अस्मिन् वाक्ये रामः कर्तृपदं
 तेन सह प्रथमाविभक्तिः एकवचने । क्रिया 'पठति' अपि कर्तृपदानुसारेण
 प्रथमपुरुषे, एकवचने अस्ति । किन्तु कर्मवाच्ये
 अनुक्ते कर्तरि तृतीया विभक्तिः भवति । उक्ते कर्मणि प्रथमा
 विभक्तिः । चातुत्रा सह 'यक्' (य) प्रत्यये कृते आत्मनेपद्यों
 कर्मनुसारेण क्रियापदं भवति । यथा -

- { कर्तृवाच्ये - ^① बालिकाः ^② विद्यालयं गच्छन्ति ।
- { कर्मवाच्ये → ^③ बालिकानिः ^① विद्यालयं गम्यते ।

- { कर्तृवाच्ये → वयं पत्राणि लिखामः ।
- { कर्मवाच्ये → अस्मानिः पत्राणि लिखन्ते ।

21-11-2020

डॉ० निर्मल कुमार झा, सं० प्राचार्य
 राधा-उमाकान्त सं० महावि० सुखसेना पूर्णिया

साहित्यम् ।

शास्त्री

Page No.:

Date:

द्वन्द्वविचारः ।

जनस्थाने भ्रान्तं कनकमृगतृणान्धितचिया

वचो वैदेहीति प्रतिपदमुदञ्जु प्रलपितम् ।

कृतालङ्कार्तुर्वदनपरिपाटीषुघटना

मयाप्तं रामत्वं कुशलवसुता न त्वचिगता ॥

प्रतिचरणे सप्तदशाक्षराणां सतत् पद्वयम् ।

अत्यष्टिजात्याः द्वन्द्वस्य यगणमगणनगणसगणभगणलगुण

तिम्नानुसारेण भवति →

जनस्थाने भ्रान्तं कनकमृगतृणान्धितचिया ,

। ५ ५ ५ ५ ५ । । । । ५ ५ । । । ५

यगण मगण नगण सगण भगण लगुण

वचो वैदेहीति प्रतिपदमुदञ्जु प्रलपितम् ।

। ५ ५ ५ ५ ५ । । । । ५ ५ । । । ५

कृतालङ्कार्तुर्वदनपरिपाटीषुघटना ,

। ५ ५ ५ ५ ५ । । । । ५ ५ । । । ५

मयाप्तं रामत्वं कुशलवसुता न त्वचिगता ॥

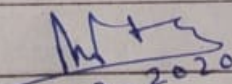
। ५ ५ ५ ५ ५ । । । । ५ ५ । । । ५

अथ अत्यष्ट्याः भेदं शिखरिणीनामकं

लक्षयति । यस्य प्रतिचरणं यगणमगणनगणसगणभगणलघवः

गुरुश्च, तद् वृत्तं शिखरिणीनाम भवति । षड्भिः, एकादशभिः

द्विन्ना (यतिमती) च सा भवति । लक्षणमस्ति सूत्ररूपेण →

" एते रद्वैशिवन्ता यमनसभलागः शिखरिणी । "

21-12-2020

डॉ० निर्मलकुमार झा (सं प्राचार्यः)

रा० ३० सं० महावि० बुधसेना, पूर्णियाँ